

Ekosistemske storitve – kaj je to?

Ljudje smo povezani z ekosistemi, ki nas obdajajo. Od njih smo življenjsko odvisni, saj nam nudijo številne koristi kot so čiščenje vode in zraka, opraeševanje, hrano, zdravilne snovi, gradbeni material, vir energije,... Ekosistemske storitve so nam tako samoumevne, da se jih največkrat zavemo šele, ko nečesa začne primanjkovati. Kmetijstvo je zelo odvisno od ekosistemskih storitev kot je opraeševanje, zadrževanje vode, biokontrola, kroženje snovi, rodovitnost tal...

Mokrišča

včasih neuporabna zemlja,
danes pomemben zadrževalnik vode

Mokrišča so vsa območja, kjer se vsaj del leta zadržuje voda. Nekdaj so veljala za ničvredno zemljo, zato je bila večina mokrišč izsušenih. Danes spoznavamo, da so pomembna za zagotavljanje zalog pitne vode, saj vzdržujejo podtalnico in izboljšujejo njeno kakovost. So naravne čistilne naprave. Ob poplavah vodo zadržujejo, v sušnem obdobju pa oddajajo in tako hladijo okolico. Tako stabilizirajo lokalno mikroklimo in blažijo posledice ekstremnih vremenskih pojavov.

V luči podnebnih sprememb in z njimi povezanih vremenskih ekstremov, kot so poplave in suše, bo vloga mokrišč vedno bolj pomembna tudi za kmetijstvo.

Opraeševanje žuželk

zagotavlja nam hrano

Od opraeševanja žuželk je odvisnih približno 4/5 kmetijskih rastlin. Ne vpliva samo na količino, ampak tudi na kakovost pridelka. Na cvetovih, ki so bolje opraešeni, se razvijejo lepši, bolj obstojni in hranljivi plodovi. Ob opraeševanju najprej pomislimo na medonosno čebelo, vendar ta še zdaleč ni edina opraeševalka. Opraešujejo tudi številni divji opraeševalci, kot so divje čebele, muhe trepetavke in druge žuželke. Divji opraeševalci so celo bolj učinkoviti, pridelek pa povečajo tudi tam, kjer je medonosnih čebel veliko.

V Sloveniji je bilo doslej najdenih več kot 500 vrst divjih čebel (čmriljev in čebel samotark).

Biokontrola

naravni zavezniki
v boju proti škodljivcem

Biokontrola je nadzorovanje populacij škodljivcev z drugimi organizmi. Ti organizmi so pomemben del biodiverzitete. Z varovanjem njihovega življenjskega okolja (pisanih travnikov, mejic, zatočišč, hranilnih rastlin) vzdržujemo njihove populacije dovolj močne in tako zmanjšamo potrebo po uporabi pesticidov.

Biodiverziteta je naš zaveznik pri pridelavi hrane!

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Besedilo: Mojca Pibernik, Blaž Koderman, dr. Danilo Bevk, mag. Aleš Tolar, dr. Janko Rode • **Fotografije:** Davorin Tome, Danilo Bevk, Barbara Ploštajner, Jernej Polajnar, Blaž Koderman • **Grafično oblikovanje, prelom in tisk:** Tiskarna Januš d.o.o. • **Izdajatelj:** Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije • **Kraj in leto izida:** Ljubljana, 2019 • **Naklada:** 10.000 izvodov

Projekt je sofinanciran iz sredstev LIFE – finančnega instrumenta Evropske unije za okolje in podnebne ukrepe ter Ministrstva RS za okolje in prostor.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

KMETIJSTVO IN BIODIVERZITETA Z ROKO V ROKI

Nadaljnji razvoj in blagostanje naše družbe bosta odvisna od tega, kako učinkovito bomo znali uskladiti pridelovanje hrane in ohranjanje biodiverzitete.

Biodiverziteteta je vse živo

Biodiverziteteta (biotska pestrost) je pestrost življenja na Zemlji od bakterij in gliv do rastlin in živali. Nastala je v milijardah let razvoja življenja. Pomembna značilnost biodiverzitetete je izjemna povezanost organizmov, ki sami ne bi mogli preživeti, skupaj pa sestavljajo edinstven preplet, ki odločilno vpliva na razmere na našem planetu.

Kaj ima kmetijstvo z biodiverziteteto?

Stalna naselitev ljudi in razvoj kmetijstva sta ključno vplivala na okolje in nastanek kulturne krajine. Kulturna krajina je ekosistem, ki je nastal kot posledica delovanja človeka in narave. S krčenjem gozda, s pašo, košnjo in obdelavo zemlje so nastali travniki, pašniki, njive, sadovnjaki in vrtovi. Stoletja je bila biodiverziteteta v kulturni krajini velika. Raznolika, ne-intenzivna raba prostora, je ustvarila pestro okolje, ki je številnim organizmom zagotavljalo hrano, zavetje in prostor za razmnoževanje.

Zaradi naraščanja prebivalstva in s tem vedno večjih potreb po hrani se je kmetijstvo intenziviralo. Gnojenje, zgodnejša in pogostejša košnja ter uporaba sredstev za varstvo rastlin sicer zagotavljajo večje količine hrane, hkrati pa mnogim žuželkam in pticam ne zagotavljajo več preživetja. Njive so vedno večje, med njimi je vse manj mejic. Po drugi strani zaradi opuščanja kmetovanja ponekod kmetijsko krajino prerašča gozd. Vse to slabo vpliva na živalske in rastlinske vrste kulturne krajine; zmanjšuje se biodiverziteteta, s tem pa obseg in kakovost ekosistemskih storitev.

Mnogi kmetje se zavedajo pomena načina obdelave površin za ohranjanje biodiverzitetete, zato tudi z vključevanjem v različne kmetijsko okoljsko podnebne ukrepe, ki so del Programa razvoja podeželja, pripomorejo k izboljšanju stanja v naravi.

Že z manjšimi spremembami v kmetovanju lahko prispevamo k ohranjanju biodiverzitetete, kar koristi tako nam kot naravi, saj obdelovalne površine niso otoki v pokrajini, temveč so del nje.

Cvetoči travniki

oaze življenja

Nekdaj so bili travniki košeni kasneje kot danes, zaradi ročne košnje tudi niso bili pokošeni vsi istočasno. Rastline so tako lahko zacvetele in semenile, travniki pa so bili zato polni cvetja in bogata paša za opraševalce. Bili so tudi varno zavetje na tleh gnezdečim pticam. Danes so travniki bolj gnojeni, zgodaj in pogosto košeni, zato na njih največkrat zacveti samo regrat. Po cvetenju regrata so z vidika opraševalcev zelene puščave. Ponekod pa so kmetje že pričeli s puščanjem nepokošenega pasu travnika, ki ga pokosijo šele naslednje leto. V tem pasu rastline lahko semenijo hkrati pa zagotavljajo življenjski prostor različnim živalim kmetijske krajine.

Pestri travniki niso pomembni samo za opraševalce, ampak tudi za druge žuželke kot so plenilci in žuželke, ki sodelujejo pri razkrajanju organske mase, kar je ključno za ohranjanje rodovitnosti tal.

Visokodebelni sadovnjaki

biodiverziteteta v zavetju krošenj

Sadje je bilo že od nekdanj pomemben vir hrane, zato je bila vsaka domačija obdana z različnimi vrstami in sortami sadnega drevja. Praksa gojenja je bila povsem drugačna kot jo poznamo danes v intenzivnih nasadih. Mogočna razvejana drevesa travniških sadovnjakov zagotavljajo življenjsko okolje številnim živalim. Ob cvetenju nudijo pašo čebelarom in drugim opraševalcem, ptice pa na njih gnezdiijo.

Tudi stare sorte sadnega drevja in drugih kmetijskih rastlin in pasme domačih živali so pomemben del biodiverzitetete.

Mejice

omrežje, ki vzdržuje življenje

Mejice so ozki pasovi lesne vegetacije in so značilni strukturni elementi kulturne krajine. Nekdaj so bile namenjene predvsem ločevanju lastniških parcel in ograjevanje pašne živine. Zagotavljajo lokalno ugodnejšo mikroklimo, zmanjšujejo vetrno erozijo in izsuševanje zemlje. Korenine lesnatih rastlin utrjujejo rečne bregove in preprečujejo odnašanje prsti, kar blaži vplive poplav in zmanjšuje dotok kemikalij v podtalnico. Nudijo tudi življenjski prostor in zavetje opraševalcem in številnim pticam.

Mejice služijo kot zatočišča, preletni koridorji in vir hrane za številne organizme, zato je prav, da jih varujemo, ohranjamo in obnovljamo.